

DE KONING OP 'T ONTBIJT NUMISMATISCHE GETUIGENISSEN VAN WILLEM I'S RONDREIS IN DE ZUIDELIJKE NEDERLANDEN IN 1829

Johan van Heesch

*“De Koning leev! is 't te aller kanten,
Zoo lang gewenscht, zien wij hem weêr,
Hij komt, en zonder lijfstrawanten,
Want Hij vertrouwt zijn kroost te zeer:
Wat zou dien eedlen Vorst ook hinderen,
Hier –in het midden zijner kinderen,
Geliefd, bemind, ja aangebeên?–
Neen, wij, wij trekken niet zijn wagen:
Wij zullen Hem op handen dragen,
Want zo heeft gansch Euroop er geen!”*

VAN DEN EYNDE in *Le Catholique de Pays-Bas* 138 (Gent 31 mei 1829) 3
(naar aanleiding van Willem I's bezoek aan Gent).

De vereniging van België en Nederland in het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden, na de val van Napoleon, is slechts van korte duur geweest (1815-1830). Interne tegenstellingen op religieus, taalkundig en ideologische gebied maakten Willem I's droombeeld van een hechte eenheidsstaat een illusie. Na hevige protestacties en een gewapende opstand voltrok zich de uiteindelijke afscheuring van het Zuiden in het najaar van 1830. In de traditie van de *Histoires métalliques* van Franse vorsten als Lodewijk XIV en Napoleon, konden ook de “nieuwe” Belgen niet weerstaan aan de “eeuwige duurzaamheid” van het brons en het is dan ook opvallend hoe zij, reeds voor het uitbreken van de gewapende rellen op 25 augustus 1830, hun revolutionaire daden in metaal vereeuwigen. Deze penningproductie uit de jaren 1829-1831 werd reeds zeer snel gecommmercialiseerd, zoals blijkt uit een verkoopscatalogus uitgegeven door de Brusselse edelsmid A. Noefnet-Wyckmans in 1831¹. In april 1832

¹ *Catalogue des médailles de la révolution Belgique [sic] de 1830, qu'on peut se procurer en bronze et en argent chez A. Noefnet-Wyckmans...* (s.l., s.d. vermoedelijk Brussel eind 1831 of voorjaar 1832). Deze catalogus bevat 12 pagina's en de beschrijving van 75 medailles. In een exemplaar in mijn persoonlijk bezit staan de prijzen voor zilveren en de bronzen exemplaren in handschrift en uitgedrukt in *florins de Pays-Bas* vermeld. In 1833 verscheen een vervolg met als titel: *Collection des médailles de la révolution Belgique de 1830..*, deze brochure telt 7 pagina's en er worden 53 nieuwe penningen in beschreven. Over Noefnet-

volgt dan de publicatie van de Gentenaar Louis-François Le Bègue († 1843) en in 1844 het in Hasselt uitgegeven basiswerk van J.-Léon Guioth (1793-1877)². In al deze werken werden enkel de “zuiver” revolutionaire producties opgenomen. Penningen die getuigden van enige sympathie voor de vorst, werden als niet relevant beschouwd. Ook Victor Tourneur (1878-1967) is nog in 1911, bij de publicatie van de Brusselse collectie, ‘slachtoffer’ van deze nationalistische reflex³. In deze bijdrage willen wij die balans herstellen en voor het jaar dat de revolutie voorafgaat, nl. 1829, zowel de revolutionaire als de “orangistische” producties samenbrengen. Aanleiding hiervoor is een onbekend stuk dat het Brusselse penningkabinet onlangs op een veiling van Laurens Schulman kocht en dat we met deze bijdrage in zijn brede context willen plaatsen⁴.

1. Gegraveerde penning ter herinnering aan het bezoek van Willem I aan de stad Tiel op 1 juni 1829 (West-Vlaanderen, België) (Penningkabinet Brussel; foto: Yves Landrain).

De beschrijving van deze nieuwe zilveren penning met gegraveerde opschriften is als volgt:

Voorzijde: WILHELMO APPLAUDUNT / CIVES TILLETANI.

Wyckmans zie ook *RBN* 46 (1890)153-155.

² L.F. LE BÈGUE *Notice sur l'histoire métallique de la révolution belge de 1830...* (Gent april 1832) 52 pp. en J.-L. GUIOTH *Histoire numismatique de la révolution belge* (Hasselt 1844) 406 pp. (en supplementen in 1851 en 1869).

³ V. TOURNEUR *Cabinet des médailles. Catalogue des médailles du Royaume de Belgique 1830-1847* (Brussel 1911). Zie ook J. DIRKS, *Beschrijving der Nederlandsche of op Nederland en Nederlanders betrekking hebbende penningen geslagen tusschen November 1813 en November 1863* (Haarlem 1889), ook deze auteur scheidt de penningen van de revolutionairen van die van de ‘getrouwen’.

⁴ L. SCHULMAN *veiling* 23 (Bussum 15-17 november 1999) nr. 2173 (ill.).

Keerzijde: TER DUURZAME / GEDACHTENIS DER ZEER / GEWENSCHTE AANKOMST TE
 THIELT / IN WESTVLAANDEREN VAN / Z.M. WILLEM I KONING DER NEDER-
 LANDEN / BY HOOGSTDESZELFS BEZOEK EN / ONTBYT TER WONING VAN
 DEN BURGEMEESTER DIER STAD. / A.G. DURY. / 1 JUNY. / 1829

Doorsnede: 68,35 mm; metaal: zilveren plaatje in een eenvoudig versierde, vergulde massief zilveren rand met draagoog; gewicht: 54,18g. Geen zilvermerken of keuren. Zie afb. 1.

Deze eenvoudige maar correct uitgevoerde penning is dus gegraveerd en mogelijk van lokale makelij. De voorzijde-inscriptie met als opschrift “*De burgers van Tielt juichen voor Willem*” bevat een chronogram; bij de optelling van de in het groot gegraveerde lettertekens (ook Romeinse cijfers) wordt 1829 bekomen⁵. Het stuk herdenkt het bezoek van koning Willem I aan de stad Tielt op maandag 1 juni 1829. Benadrukt wordt het feit dat het bezoek “zeer gewenst” was en dat, zoals we verder zullen zien, was niet evident in het troebele jaar 1829. Daarnaast wordt het ontbijt bij Augustinus Ghislenus Du Ry, burgemeester van de stad van 1827 tot 1830, vermeld⁶. Dat ontbijt zal gezien de late aankomst van de koning, nl. 11 uur, wel een middagmaal zijn geweest. De komst van Willem I naar Tielt wordt verhaald in de verslagen van de gemeenteraad en ook in de krant *Le Catholique des Pays-Bas* (Gent)⁷. De weg van Deinze naar Tielt, dat in de provincie West-Vlaanderen ligt, was versierd met dennenbomen en bloemenslingers. Arbeiders, soldaten met verlof en de burgerwacht wachtten samen met het stadsbestuur de koning op nabij de herberg “De Kleine Posterij”. Een artilleriesalvo, het luiden van de klokken en de beiaard kondigden om 11 uur in de ochtend de aankomst van de vorst aan. Na een kort welkomswoord van de burgemeester ging de stoet naar Tielt en de koning ontving er in het stadhuis de autoriteiten en de ambtenaren. Daarna overhandigde de burgemeester in naam van het stadsbestuur een rekwest of verzoekschrift aan de vorst. Zij vroegen een financiële tussenkomst voor het uitbreiden van de ziekenzaal en de aankoop van een tuin voor het hospitaal, totnogtoe onuitvoerbaar door de “*bekrompenheid van der stads middelen en de ongunstigen toestand van haar finantie wezen*”. Daarna verzocht de koning om de Sint-Pieterskerk te bezichtigen en tenslotte nam hij samen met de stadsnotabelen aan het middagmaal deel ten huize van de burgemeester. Om twee uur vertrok Willem richting Brugge, terwijl “*eene groote menigte volk...de lucht doende weergalmen van het geroep Leve den Koning! Leve Willem den Eersten!*”.

De tussenstop van Willem I vormde een onderdeel van een lange reis die de koning maakte door de Zuidelijke Nederlanden, in de lente van 1829. Op 27 mei vertrok hij vanuit Brussel via Mechelen en Lier naar Antwerpen (27 en 28 mei). Daarna ging hij via Terneuzen en Sas van Gent naar Gent (30 en 31 mei) om dan zijn reis verder te

⁵ De ‘W’ staat voor het cijfer 10 (V+V).

⁶ A.G. Du Ry wordt benoemd tot burgemeester op 16 april 1827; hij legt de eed af op 10 mei 1827. De laatste gemeenteraad die hij voorziet, is die van 31 oktober 1830. Zie Stad Tielt, Modern Archief, bundel 154 documenten 27 en 336 en bundel 29. Met dank aan Mevrouw Annie Haeck, die mij toestond het stadsarchief te consulteren.

⁷ Stad Tielt, Modern Archief, bundel 29, zitting van 1 juni 1829 en Modern Archief, bundel 181, document nr. 1081 d.d. 1 juni 1829; *Le Catholique des Pays-Bas* 144 (zaterdag 6 juni 1829) 1 kol. A.

zetten langs Drongen, Deinze en Tielt richting Brugge (1 en 2 juni). Vandaar uit trok hij verder naar Oostende en via Torhout en Menen naar Kortrijk (4 juni). In de volgende weken bezocht hij nog Tournai/Doornik (12 juni), Mons/Bergen (13 en 14 juni), Charleroi (15 juni), Namen (16 juni), Luik en omgeving (22-24 juni) en Maastricht (26 juni) om via Tongeren en Hasselt naar Den Bosch te reizen (27-28 juni)⁸.

Het ging niet om een plezierreisje. De koning maakte zich bezorgd om de aanhoudende stroom van problemen die de uiteindelijke samensmelting van de beide landdelen in de weg stond. De lijst van grieven was lang en complex. De belastingdruk woog, in verhouding tot de beperkte schuld van het Zuiden, zwaar op de bevolking. Het maal- en het slachtrecht in het bijzonder troffen de kleine man op het platteland. Daarnaast was er o.a. onvrede over maatregelen die de persvrijheid beknotten, over de onderwijspolitiek van de vorst en de verhouding kerk-staat en ook werd de verneerlandering van het openbare leven met meer dan argwaan gadeslagen⁹. Volgens de grondwet stond het de inwoners vrij petitie te richten aan de Tweede Kamer van de Staten-Generaal (het parlement) te richten. Van deze mogelijkheid werd dan ook vanaf januari 1829 massaal gebruik gemaakt en ongeveer 40.000 à 60.000 burgers ondertekenden in de eerste maanden van dat jaar één of andere petitie waarin de meest verschillende klachten werden aangekaart. Ongeveer één derde van alle gemeenten uit de provincies Oost- en West-Vlaanderen en Antwerpen nam aan deze eerste petitiegolf deel¹⁰. Van de 11.509 inwoners van Tielt ondertekenden 246 een verzoekschrift (2,14 %); het gemiddelde voor West-Vlaanderen lag op 2,30 % van de bevolking¹¹. Het hoogtepunt van deze petitiegolf situeert zich in de maanden februari en maart. Het doel van de koninklijke uitstap was duidelijk: de vorst wilde in hoogst eigen persoon peilen naar de ware gemoedstoestand van de bevolking. Dat de rondreis van Willem pas eind mei en in juni plaatsvond, zal wel alles te maken hebben gehad met de verkiezingen van de Provinciale Staten op 3 juni en de op 7 juli geplande stemming door de leden van de Provinciale Staten voor het aanstellen van nieuwe vertegenwoordigers voor de Tweede Kamer. Het is tijdens deze laatste verkiezing dat graaf Vilain XIII en De Meulenaere, via allerlei intriges van de overheid, niet in hun positie van kamerlid werden herkozen. Deze twee vertegenwoordigers voor de provincies Oost- en West-Vlaanderen werden door de oppositiepers prompt tot martelaren van het regime uitgeroepen en er werd een ware propagandaslag rond hen opgezet (zie onder).

Ondanks al die kritiek op het beleid van Willem I en vooral op dat van zijn ministers was het onthaal in het Zuiden, behalve misschien in Mons en Maastricht, bijzonder

⁸ Data en traject van de vorst zijn niet steeds duidelijk af te leiden. Zie o.a. H.T. COLENBRANDER *Willem I koning der Nederlanden Deel II 1815-1830* (Amsterdam 1935) 326 en *Le Catholique des Pays-Bas* van mei en juni 1829.

⁹ Zie o.a. L. FRANÇOIS De petitiebeweging in het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden: balans van het onderzoek in: C.A. TAMSE en E. WITTE (red.) *Staats- en natievorming in Willem I's koninkrijk (1815-1830)* (Brussel 1992) 125-135.

¹⁰ Over de petitiebeweging zie L. FRANÇOIS *op. cit.* 122-170 en ook Fr. DIDIER, De publieke opinie in de districten Kortrijk en Roeselare voor de revolutiemaanden van 1830 *De Leiegouw* 6 (1964) 201-220 en *De Leiegouw* 7 (1965) 31-48.

¹¹ L. FRANÇOIS *op. cit.* 168.

hartelijk¹². Zelfs de oppositiekranten moeten dit erkennen, maar zij laten niet na deze situatie te relativieren¹³.

Naast de boven beschreven penning ter aandenken aan het “*zeer gewenschte*” bezoek aan Tielt, werden nog drie andere medailles uitgegeven, die betrekking hebben op de rondreis van Willem en die van sympathie voor de vorst getuigen.

2. Zilveren penning uitgegeven door de Nijverheidskamer van Gent ter ere van het bezoek van Willem I aan de stad (1829) (Penningkabinet Brussel; foto: Yves Landrain).

Twee stukken werden geslagen naar aanleiding van het oponthoud in Gent op 30 en 31 mei 1829 en zijn van de hand van de graveur Joseph-Pierre Braemt (1796-1864). Een eerste penning werd door de Nijverheidsmaatschappij opgedragen aan de koning. Op de keerzijde lezen we: “*De beste koning, de vader des vaderlands, geeft bij zijn bezoek van de stad Gent op 30 mei 1829, zijn goedkeuring aan de industrie der Gentenaars, moedigt die aan en neemt ze onder zijn hoede en bescherming*” (Fig. 2)¹⁴. Daarnaast liet de directeur van de tekenacademie, Jean d’Huyvetter (1770-1833), een penninkje maken ter herinnering aan het bezoek van de koning op zondag 31 mei aan zijn verzameling oudheden (Fig. 3)¹⁵. De medaille was pas klaar na de onlusten van eind augustus 1830 te Brussel¹⁶.

¹² H.T. COLENBRANDER *op. cit.* 326.

¹³ Zie bijvoorbeeld *Le Courier des Pays-Bas* 158 (7 juni 1829) en *Le Catholique des Pays-Bas* 145 (7 juni 1829) 2.

¹⁴ Bestaat in goud, zilver en brons, 37 mm (Penningkabinet Brussel en Bijloke-museum Gent). De opschriften zijn in het Latijn: *Gvilielmvs I Belgarvm rex / Rex opt(imus) p(ater) p(atriciae) Gandavensium industriam adprobat excitat praesidio tutatur urbis hospes xxx Maii MDCCCXXXIX – societas industr(iae) Gand(ae) grata ex aer(e) priv(ato) d(edit)*; vertaling en beschrijving bij J. DIRKS *op. cit.* nr. 311. Zie ook o.a. J.-L. GUIOTH Appel aux numismates *RBN* 4 (1848) 119 en *Gentse penningen 1780-1980* (Gent 1989) 151.

¹⁵ Deze penning bestaat in goud, zilver en brons, 27 mm (Penningkabinet Brussel, Bijloke-museum Gent). De opschriften zijn: *Sypellectilis Belg(icae) fictil(is) et vitr(eae) paleotheca – Gandavi MDCCCXXXIX / Ob favorem quod Gvilielm(vs) I B(elgii) r(ex) palaeoethecam visit adprobavitq(ue) Joan(nes) d’Hvijvetter acad(emiae) graph(icae) director grat(vs) consecr(at)*. Zie J. DIRKS *op. cit.* nr 315 alsook onze volgende noot. *Le Catholique des Pays-Bas* 142 (4 juni 1829) 1. Zie ook J.-L. GUIOTH Appel...119-120 en *Gentse penningen 1780-1980* (Gent 1989) 150.

¹⁶ A. VOISIN Notice sur le cabinet d’antiquités nationales de feu Mr. Jean d’Huyvetter *Messa-*

3. Zilveren penning uitgegeven ter herinnering aan het bezoek van de koning aan de oudheidkundige verzameling van de Gentenaar Jean d'Huivetter (1829) (Penningkabinet Brussel; foto: Yves Landrain).

Ook het bezoek van Willem op 13 juni aan het kanaal dat de Haine met de Schelde verbond, werd herdacht door een private uitgifte door de concessionaris en ontwerper ervan, J.P. Nicaise (Fig. 4)¹⁷.

4. Zilveren penning geslagen naar aanleiding van het bezoek van Willem I aan het kanaal tussen de Haine en de Schelde in 1829 (Penningkabinet Brussel; foto: Yves Landrain).

De reis van de Koning nam natuurlijk de spanningen niet weg. Dat een kleine vonk volstond om het verzet van de burgerij aan te zwengelen, wordt duidelijk aangetoond door de beruchte toespraak van de vorst, gehouden te Ans (bij Luik) op 23 juni¹⁸. Na een verwijzing naar het hartelijk onthaal van de bevolking maakte Willem een toespeling op de “zogezegde grieven” van de bevolking “die zoveel ophef maakten” en waarvan hij nu overtuigd is, dat ze slechts het werk waren van enkele particulieren die uit eigenbelang handelden, “*c’est une conduite infâme...* [Dit is een

---

ger des sciences et des arts de la Belgique 3 (Gent 1835) 198-199.

¹⁷ Bestaat in zilver en brons, 50 mm (Penningkabinet Brussel). Het keerzijde-omschrift luidt: *Gvilielmo I Belgii optimo regi art(ivm) vtil(ivm) et industriae protectori canale ab Hania ad Scaldim invisenti, hoc grati animi testimonivm offer(ebat) J.P. Nicaise concess(ionaris) conditor, anno rep(aratae) sal(vtis) MDCCCXXXIX ivn(ii) XIII*. Zie J. DIRKS *op. cit.* nr. 312 en J.-L. GUIOTH Appel ... 119.

¹⁸ *Le Catholique des Pays-Bas* 168 (30 juni 1829) 1 en Th. COLENBRANDER *op. cit.* 327. Zie ook TH. JUSTE *La révolution belge de 1830* deel I (Brussel 1872) 137.

schandelijke houding...]" Deze laatste woorden werden door de oppositiepers opgeblazen en waren de directe aanleiding tot de oprichting van een geheim genootschap de "Orde der Schande" of de "*Ordre de l'Infamie*", begin juli 1829 te Brugge. De leden droegen een zilveren draagteken in de vorm van een open boek dat de grondwet voorstelde; het draaggoeg heeft de vorm van een pijlenbundel. (Fig. 5). Op de oudste exemplaren staat volgende tekst: *Grondwet art. 1, Loi fondamentale art. 1 / Fidèle jusqu'à l'infamie, Lex Rex 1829*¹⁹. In een iets latere versie, vermoedelijk gemaakt vanaf 3 augustus te Gent, werd onder andere artikel 1 van de grondwet vervangen door artikels 151 en 161, die expliciet naar het petitierecht verwijzen²⁰. Het was de bedoeling dat de leden hun naam op het draagteken lieten graveren, maar voor zover wij weten werd dit meestal niet gedaan²¹.

5. Zilveren draagteken van de *Ordre de l'Infamie* of de *Orde der Schande* (Penningkabinet Brussel; foto: Yves Landrain).

Dat het bezit van dit ordeteken bezwarend kon zijn, wordt duidelijk op het proces tegen de oppositiejournalisten van de *Catholique des Pays-Bas*, Bartels en De Neve. Het zilveren teken wordt in het gerechtsdossier en de overhoren expliciet vermeld²². In een brief van 6 augustus 1829 vraagt Bartels dan ook de medailles te laten keuren op hun gehalte voordat de (bezwarende) inscripties er in werden gegraveerd²³. Zelfs

¹⁹ Zie LE BÈGUE *op. cit.* 3 ; GUIOTH *op. cit.* nrs 1 en 2 ; DIRKS *op. cit.* nrs 332-333. De beste studie hierover blijft M. DE HAERNE Médailles d'infamie *Bulletijn van den Geschied- en Oudheidkundigen Kring te Kortrijk* 5 (1907-1908) 133-142.

²⁰ DE HAERNE *op. cit.* 138; *Le courrier de Pays-Bas* 204 (5 augustus 1829) 1.

²¹ Slechts drie namen zijn gekend : Désiré Verduyn, A. De Haerne en D. De Haerne, zie M. DE HAERNE *op. cit.* 139-140 en G. VERDUYN Kannunik Désiré Verduyn (1792-1869) *Ten Mandere, heemkundig periodiek voor Izegem en omgeving* 121 (december 2001) 3-28 als ook M. NUIJTENS, Nog iets in verband met ...kanunnik Désiré Verduyn *Ten Mandere* 122 (2002) 17-20.

²² *Procès porté devant la cour d'assises du Brabant méridional contre L. de Potter, F. Tielemans, A. Barthels, etc.* deel I (Brussel 1830) 90 en deel II 278.

²³ J.-R. LÉCONTE A propos des médailles d'infamie 1829 *RBN* 92 (1940-46) 100-101. Verschillende draagtekens dragen inderdaad de zilverkeur voor kleine werken uit de Hollandse periode, namelijk een lauriertakje, gebruikt tussen 1815 en februari 1832. Voor dit keurteken zie W. VAN DIEVOET *De geschiedenis en de officiële merken van de keurkamers voor de waarborg van goud en zilver in België van 1794 tot nu* (Brussel 1980) 119-120.

Vermelden we hier terloops dat Noefnet-Wyckmans (zie noot 1) deze medailles in 1831 te koop aanbood voor 2 gulden 75. Er bestaan ook kopieën van deze 'boekjes' die de Belgische zilverkeuren en een meesterteken dragen uit de periode 1832-1869 (2 exemplaren in

de Russische gezant vermeldt het bestaan van deze tekens in een brief van 15 augustus 1829 gericht aan de Russische minister Nesselrode²⁴.

Over het aantal leden van deze geheime *Ordre de l'Infamie* tasten we in het duister²⁵. White beweerde in 1836 dat er in enkele dagen al 100 leden waren en dat dat aantal enorm was toegenomen in 1830²⁶. Bartels, één van de oprichters, spreekt slechts van 41 leden, allen uit de “Vlaanders”²⁷. Een lezersbrief van een lid van de orde, gepubliceerd in de *Catholique des Pays-Bas* van 22 september 1829, draagt echter als signatuur “*Votre collègue en infamie N° 48*”.

6. Gouden penning uitgegeven in 1829 als protest tegen de niet-verkiezing van Vilain XIV en De Meulenaere voor de Tweede Kamer van de Staten Generaal (Penningkabinet Brussel; foto: Yves Landrain).

Kort na de rondreis van de koning werd door de oppositie ook het plan opgevat de niet-verkiezing op 7 juli van Vilain XIII en De Meulenaere voor de Staten Generaal (zie boven) met een protestmedaille te vereeuwigen²⁸. Tot in de kleinste gemeenten circuleerden inschrijvingslijsten en uiteindelijk werd een som van 1654 florijnen ontvangen²⁹. De bijdrage van elke intekenaar bedroeg 50 cent, maar wie ook nog een bronzen exemplaar wenste te ontvangen, diende 1 gulden en 50 cent bij te betalen³⁰.

---

het Brusselse penningkabinet; meesterteken in een rechthoek: de letter V en een pijp (?).

²⁴ H.T. COLENBRANDER, *Gedenkstukken der algemeene geschiedenis van Nederland van 1795 tot 1840, deel IX, Regeering van Willem I 1825-1830* (Den Haag 1916) document nr. 367.

²⁵ M. DE HAERNE *op. cit.* 141-142.

²⁶ CH. WHITE *Révolution belge de 1830* deel I (Bruxelles 1836) 155.

²⁷ AD. BARTELS *Les Flandres et la révolution belge* (Bruxelles 1834) 149 (« Certes, nous ne prétendions pas ébranler le royaume en nous inscrivant au nombre de quarante-et-un seulement, tous des Flandres, sur le registre des chevaliers de l'Infamie. »).

²⁸ *Le Catholique des Pays-Bas* 197 (29 juli 1829) 1.

²⁹ *Procès porté devant la cour d'assises du Brabant méridional contre L. de Potter, F. Tielemans, A. Barthels, etc.* deel II (Brussel 1830) 321-323. Men kan zich een goed idee vormen over de inschrijvingscampagnes door de *Catholique des Pays-Bas* van september en oktober 1829 te consulteren. De intekening was ook succesvol in Noord-Brabant, *Le Catholique des Pays-Bas* 267 (8 oktober 1829) 1.

³⁰ *Procès...* (deel II) 332-333. Noefnet-Wyckmans (zie noot 1) verkocht deze penningen in 1831 aan 3 gulden voor een bronzen en 9 gulden voor een zilveren exemplaar (het nummer 3 in zijn verkoopslijst).

De journalist Bartels en de opposant Le Bègue bestelden de penning bij de Parijse graveur Mathias Vivier (1788-1859)³¹. Op de voorzijde staat : *De Meulenaere, Vilain XIII éliminés des Etats Généraux en 1829 – Le pouvoir les proscrit, le peuple les couronne* en hun beider borstbeeld. Op de keerzijde lezen we : *Pro aris et focis - pact(um) inaug(urale)* en *ex aere Belg(arum)* en zien we een altaar met een boek (de grondwet of *pactum inaugurale*), twee handen die samen 10 pijlen vasthouden en een vrijheidsmuts of *pileus*³². Uiteindelijk werden er 2 gouden (bestemd voor Vilain en De Meulenaere), 5 zilveren en 680 bronzen exemplaren geslagen³³. Een van deze gouden stukken, dat dus moet hebben toebehoord aan Vilain of De Meulenaere werd enkele jaren geleden door het Brusselse penningkabinet aangekocht; het weegt 53,48 g (Fig. 6). Uit de correspondentie met de graveur blijkt dat de productie niet begon voor 11 november 1829³⁴.

Dat de uitgifte van deze penning de nodige strafrechtelijke risico's met zich meebracht, wordt duidelijk door het feit dat de intekenaren anoniem dienden te blijven. Er werd hun dan ook uitdrukkelijk gevraagd enkel met de vermelding van hun initialen in te tekenen³⁵. Bovendien gold tijdens het proces van de overheid tegen de journalisten Bartels en De Neve het feit dat ze zo een medaille in hun bezit hadden als een bezwarend feit³⁶.

De rondreis van Willem I en de politieke commoties van het jaar 1829 zijn dus niet zonder numismatische gevolgen gebleven. Niet alleen de "*médaillomanie des factieux* [oproerige] *belges*" maar ook die van de koningsgezinden liet haar sporen na³⁷.

Ondanks verschillende toegevingen van de vorst bleef de situatie gespannen en nog in het najaar van 1829 (november-december) brak een tweede petitiegolf uit die massaler was dan de eerste³⁸. Naar schatting 300.000 tot 360.000 zuiderlingen onderschreven de diverse lijsten. De ietwat voorbarige angst voor een echte opstand, waarop de Prins van Oranje al alludeerde in een brief aan tsaar Nicolaas I van 1 september 1829, bleek uiteindelijk terecht te zijn³⁹.

(Dit artikel verscheen eerder in *De Beeldenaar*, 26, nr 5-6, 2002, p 249-256).

³¹ *Procès...*(deel II) 321-323 en L.F. LE BÈGUE *op. cit.* 5.

³² LE BÈGUE *op. cit.* 5-6 ; GUIOTH *op. cit.* nr. 3. het oorspronkelijke ontwerp van deze medaille week aanzienlijk af van de uiteindelijke realisatie. Voor de ontwerptekening zie de plaat achteraan in *Procès...* (deel II).

³³ *Procès...*(deel II) 321-323.

³⁴ *Procès...*(deel II) 323.

³⁵ *Procès...*(deel II) 332-333.

³⁶ *Procès...* (deel I) 90.

³⁷ Citaat: *Procès...*(deel I) 89.

³⁸ Zie o.a. L. FRANÇOIS *op. cit.* 124, 138, 142.

³⁹ H.T. COLENBRANDER *Gedenkstukken* (deel I) document nr. 368.